

УДК 94(100) «1914/1918»:811.111-1

ББК 83.3(4БЕЛ)61-008

Наталія Нечаєва-Юрійчук

Перша світова війна у творчості англійських поетів-фронтовиків

В даній статті автор аналізує вплив Першої світової війни на творчість англійських поетів-фронтовиків – Р.Брука, З.Сесуна, В.Оуена. Автор прослідковує взаємозв'язок між подіями війни 1914-1918 років та творчістю поетів, визначає вплив війни на свідомість фронтовиків крізь призму художньої літератури.

Ключові слова: *Перша світова війна, поети, творчість, історичне джерело, суспільна свідомість, соціально-психологічні наслідки війни.*

Відомий російський письменник М.Горький у 1915 році визначив особливість Першої світової війни, яка, на його думку, полягала в тому, що „її ведуть не лише люди, професійно приречені на смерть, ... в ній беруть активну участь ... люди високорозвиненого інтелекту – вчені, літератори, поети, представники того соціального і дуже тонкого прошарку, який зветься інтелігенцією”.

І дійсно, довоєнний романтизм військових подвигів в ім'я перемоги, ідеї самопожертви заради торжества кращого майбутнього, що були викликані як засобами художньої літератури, так і урядовою пропагандою, охопили значну частину молоді, особливо молодих поетів. Охоплені передчуттям майбутніх героїчних подвигів, вірою в швидку перемогу над ворогом, більшість з них не лише прославляла війну у своїх творах, а й з ентузіазмом зустріла її початок, виявила готовність стати солдатами і піти на фронт. Виражаючи свої власні настрої, французький поет Шарль Пегі писав,

© Нечаєва-Юрійчук Н., 2011

Нечаєва-Юрійчук Наталія Вікторівна - кандидат історичних наук, асистент кафедри історії нового та новітнього часу Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

що пішов на фронт „з нетерпінням”, а англієць Руперт Брук бачив у війні „єдино можливе життя ... ніжне тремтіння, яке ні з чим неможливо порівняти”¹.

Перша світова війна виявилась зовсім несхожою на ту романтичну і обов'язково переможну битву, яку вимальовувала уява поетів напередодні війни та у перші її місяці. Вони, як і інші суспільні прошарки, мобілізовані на війну, виявилися абсолютно неготовими до нових явищ сучасної війни, а саме – до її позиційного характеру, нових видів зброї, застосування нових методів ведення боїв (в т.ч., і до хімічних атак). Як наслідок, надія на швидку перемогу зникла і на зламі 1916-1917 років у свідомості поетів відбуваються кардинальні зміни. І якщо представники інших прошарків населення висловлювали свої почуття, переживання за допомогою листів, щоденників, то представники творчої інтелігенції, зокрема, поети, виразили свій воєнний досвід у своїй творчості.

Вивчення впливу війни на окрему особистість та суспільство в цілому неможливе без звернення до художньої літератури в якості важливого історичного джерела. В сучасній західній історіографії досить поширеним і популярним є використання літературних джерел для вивчення тих чи інших подій та явищ. Чимало дослідників, зокрема М.Лощнігг та Б.Шульц, присвятили свої роботи вивченню взаємозв'язку літератури з історичним процесом та відображенню у першому змін в суспільній свідомості, спричинених, зокрема, подіями Першої світової війни². Стаття Б.Шульца є особливо цікавою, оскільки науковець спробував на прикладі ряду художніх творів, що з'явилися напередодні та під час війни, а також в перше повоєнне десятиліття, показати вплив урядової політики на характер літературних творів.

Аналіз творчості англійських поетів-учасників війни 1914-1918 років був здійснений британськими дослідниками Дж.Сталворсі та В.Найтом³. Останній проаналізував життєвий шлях англійського поета Р.Брука, спробував виявити вплив війни 1914-1918 років на творчість поета. Наприкінці 1990-х років були також опубліковані твори

окремих англійських поетів з передмовами про їхній творчий шлях та воєнний досвід Е.Блундена⁴.

У 2008 році в Москві вийшло трьохтомне видання „Війна та суспільство”, перший том якого присвячений впливу Першої світової війни на російське, британське, німецьке та інші суспільства. Поруч з російськими істориками, авторами цього видання є вчені з Австралії, Британії, Німеччини, Японії⁵.

Вивчення Першої світової війни є актуальним і в сучасній українській історіографії. Одним із провідних центрів дослідження світової війни став факультет історії, політології та міжнародних відносин ЧНУ ім. Ю.Федьковича. Одна з перших спроб виокремлення та аналізу взаємозв’язку психологічних наслідків війни з політичними, соціальними, демографічними та культурними у вітчизняній історіографії була здійснена завідувачем кафедри історії нового та новітнього часу ЧНУ О.І.Сичем у статті „До питання про наслідки першої світової війни”⁶. До цієї теми дослідник повернувся і в інших своїх роботах, зокрема, в статті „На зламі двох епох”, присвяченій висвітленню змін у суспільній свідомості після Першої світової війни⁷.

В сучасній українській історіографії ми не знаходимо фундаментальних розробок теми віддзеркалення впливу Першої світової війни на суспільну свідомість британського суспільства у творчості англійських поетів-фронтовиків.

Метою даної розвідки є аналіз впливу першої світової війни на свідомість фронтовиків крізь призму творчості британських поетів-фронтовиків (Р.Брука, З.Сесуна, В.Оуена).

В перші місяці війни у Великобританії спостерігалось велике патріотичне піднесення, яке торкнулося всіх суспільних прошарків. Упродовж серпня – початку вересня 1914 року на призовних пунктах в армію записались близько 500 тис. чол., а до кінця 1914 року понад 1 млн. британців стали добровольцями⁸. Серед них був і поет Р.Брук.

31 липня 1914 року у листі до друга він писав: „Я повинен записатися добровольцем, або піти на фронт кореспондентом. Я не знаю, що робити. Буде пекло, якщо я піду туди [на фронт – Н.Н.-Ю.]; і буде пекло, якщо я залишуся тут”⁹. Поет був зарахований до Королівської морської дивізії, яка

у жовтні 1914 року зробила останню спробу врятувати місто Антверпен від захоплення його німецькими військами. Бої за місто Антверпен привели Р.Брука до думки, що єдине, чого Бог вимагає від нього, - це стати хорошим воїном для боротьби з німцями, про що поет повідомив у листі до своєї приятельки К.Несбітт¹⁰. Саме після участі в цих боях Р.Брук написав п'ять „Воєнних сонетів”, які прославили його, - „Мир”, „Безпека”, два окремих сонети під однойменною назвою „Мертвий” та „Солдат”.

У своїх сонетах Р.Брук уникав безапеляційних тверджень щодо духовного життя. Проблема вояка на війні постала в сонетах поета лише в образі фізичної, тілесної смерті. Сонети Р.Брука відобразили його власне розуміння рішучості, його вдячність і радість від участі у війні, його переконання в тому, що старі поняття честі і благородства – цінності, яких він духовно потребував, - ожили саме в цій війні. Один із сонетів Р.Брук закінчив такими словами: „І ми прийшли до нашого власного спадку”¹¹.

Вищенаведена метафора Р.Брука про спадщину, на нашу думку, свідчить, що для поета, як і для багатьох його однолітків, війна була спадком від невідомого родича, що вирішив врятувати Р.Брука та інших молодих людей від тієї долі, якої вони так боялися, а саме – від безрадісних снів та умовного буття, що беруть свої корені ще з середньовіччя. І саме після розв'язання війни Р.Брук разом з іншими сучасниками отримав можливість „залишити хворі серця, які навіть честь не може зрушити, покинути напівлюдей з їхнім похмурим ставленням до життя, а також усю порожнечу кохання”¹². Для поета, як і для багатьох його сучасників, війна стала також і спробою втекти від рутини повсякденного життя.

Р.Брук вважав, що війна дала молоді нагоду пожертвувати своїм майбутнім, „роками, що були б присвячені роботі та радості”, своїми друзями, спокійними старими часами заради того, щоб повністю присвятити себе одній цілі – досягненню перемоги у ній. Саме війна, на думку поета, могла допомогти молодим британцям спокутувати гріхи минулого і досягти хоча б тимчасового воскресіння: „О! ми, які пізнали

сором, знайдемо в ній звільнення”¹³. Більше того, в останньому сонеті циклу „Солдат”, Р.Брук висловив думку про те, що смерть на полі бою не може бути жахливою і страшною.

Загинув Р.Брук 23 квітня 1915 року. Серед дослідників життя і творчості поета немає однозначної оцінки його „Воєнних сонетів”: одні вважають, що Р.Брука слід віднести до воєнних поетів, інші ж заперечують дане визначення творчості поета, оскільки він загинув на початку війни і його сонети відобразили ідеалістичне сприйняття цієї події як поетом, так і його сучасниками.

Водночас слід зазначити, що поезія Р.Брука стала творчим віддзеркаленнями поширеного в 1914 – першій половині 1915 року позитивного, піднесеного ставлення західних європейців до війни.

Поезія Р.Брука відіграла велику роль у підтриманні патріотизму серед британських військових і була гідно оцінена сучасниками. Про це свідчить той факт, що Р.Брук як солдат-поет був канонізований англіканською церквою. Настоятель собору св. Павла Інґ прочитав вірш Р.Брука „Солдат” під час проповіді і так охарактеризував його: це – „сонет молодого поета, який посяде своє місце поруч з ... видатними поетами”, оскільки „почуття чистого і піднесеного патріотизму ще ніколи не знаходило більш благородного вираження”¹⁴.

У.Черчілль, відомий політичний діяч ХХ століття, також високо оцінив „Воєнні сонети” Р.Брука: „Думки, які він виразив у своїх кількох незрівнянних сонетах, що залишилися після його смерті, поділяються тисячами молодих людей, що йдуть рішуче й весело на цю важку, найбільш жорстоку ... з усіх воєн. Вони є цілою історією і відкриттям самого Р.Брука”. Останній, на думку У.Черчілля, уособлював в собі найкращі риси англійського юнака: „Він був радісним, безстрашним, багатогранним, глибоко поінформованим, мав класичне співвідношення розуму і фізичної сили; він був саме таким, яким можна лише побажати бути найбагороднішим синам Англії в дні, коли у жертву приймається лише найкраще і коли найбільш дорогоцінною жертвою є добровільна”¹⁵.

На противагу романтизму та самопожертві, характерних для Р.Брука та інших вояків, що загинули на початковому етапі війни, події на фронтах привели багатьох вояків до переоцінки існуючої напередодні війни системи цінностей, її ролі в житті суспільства. Гостріше за інших крах довоєнної системи цінностей відчували поети-учасники війни, які разом з мільйонами інших пережили воєнні будні в боях на Соммі, під Верденом тощо. Одним із таких поетів був З.Сесун, творчий шлях якого розпочався ще в довоєнні роки.

Передвоєнні погляди З.Сесуна на війну також були сповнені романтизмом та ідеалізмом. Однак вже перші зустрічі з реаліями фронтового життя, участь у важких боях змінили його погляди. Віддаючи данину героїзму, самовідданості вояків, які, незважаючи на втрати мужньо виконували свій патріотичний обов'язок, З.Сесун звернув увагу на інший бік війни. Для нього війна – це перш за все страждання тих, кого відправлено в окопи.

Як і Р.Брук, З.Сесун став добровольцем. Поет взяв участь у кількох боях і вже в червні 1916 року був нагороджений Воєнним хрестом. До битви під Соммою З.Сесун зберігав ідеалістичні уявлення про війну і отримував моральне задоволення від своєї участі в ній, що відобразилося в його поезіях тих років (він називав солдатів „щасливим легіоном”, оскільки їм пощастило взяти участь у цій війні).

Битва під Соммою стала переломною подією у духовному житті поета. Загибель величезної кількості вояків в ході цієї битви, жахлива доля поранених, використання нових видів озброєння призвело до кардинальної переоцінки З.Сесуном війни та своєї участі в ній. Після цієї битви поет не міг читати газети, в яких писалося про воєнні подвиги британських воїнів на Соммі. Не міг спілкуватися зі своєю матір'ю, для якого Великобританія була святим Георгієм, а Німеччина – драконом. Його шокував власний дядько – Гамо Торнікрофт – для якого воєнна служба племінника була „хорошою, культурно виправданою справою”. Саме тоді З.Сесун приходить до думки про існування величезної світоглядної різниці між цивільними та фронтовиками:

„жодні мої пояснення ніколи не будуть зрозумілими іншим – вони неспроможні бажати знати правду. Їхня позиція – стверджувати, як чудово на фронті. Так і є – якщо комусь пощастить залишитися неушкодженим”¹⁶. Таким чином, ми бачимо, як на прикладі долі окремого воїна-поета проявилися такі психологічні впливи війни, як формування нової системи цінностей, відчуття психологічної відчуженості фронтовика від цивільного. Більше того, нервовий стрес, спричинений подіями битви під Соммою, сильно підірвав здоров’я поета, через що він був евакуйований до Англії. Останнє підтверджує тезу про те, що руйнівний вплив війни на психіку людини позначався і на її фізичному здоров’ї.

Тоді ж, у вересні 1916 року, З.Сесун познайомився з групою пацифістів, від яких вперше почув виважені аргументи проти війни. Це знайомство з новою позицією щодо війни, накладене на власний досвід солдата, знайшло своє віддзеркалення у творчості поета, які відтепер присвячена реалістичному висвітленню воєнного життя.

У лютому 1917 року З.Сесун повернувся на фронт. Тепер війна для нього – „безнадійний тягар, який неможливо скинути”. Поет не зрадив поверненню у свій батальйон, оскільки більшість його товаришів загинула, а ті, хто залишився живим, були розчарованими, втратили бойовий дух, надію на швидке закінчення війни та віру у можливість прогресу. Лише нове ставлення З.Сесуна до війни та творчості (в якій поет спробував образно відтворити реальні фронтові події) змусило поета залишитися на фронті: „Сила мого розуму, - писав він, - полягає, в основному, у жорстокій та викличній рішучості сказати правду про війну будь-яким можливим способом. Задля цієї мети я готовий побачити в ній [війні – Н.Н.-Ю.] найкращу нагоду для написання уїдливих епіграм для тих, хто залишився на „Домашньому фронті” і чия поведінка спричинила моє обурення”¹⁷.

Одним із творчих результатів повернення З.Сесуна на фронт став його вірш „Генерал”, написаний у 1917 році:

„Доброго ранку; доброго ранку”, - сказав генерал
Коли ми зустріли його минулого тижня...

Зараз більшість солдат, яким він усміхався, мертві

І ми проклинаємо його помічників за некомпетентність.
„Він веселий старий”, - пробурмотів Гаррі до Джека...
Однак, все, що він міг, він зробив ... планом атаки”¹⁸.

Ось так у своєму короткому вірші поет досить влучно відобразив обурення польових офіцерів та солдатів байдужим ставленням генеральних штабів до їхньої долі.

Через 15 тижнів після повернення на фронт З.Сесун був поранений і знову відправлений до Великобританії, де почав відверто виступати проти продовження війни. Поет вважав, що його протест буде мати більший вплив на громадськість, оскільки він неодноразово доводив свою хоробрість у боях. У червні 1917 року він познайомився з редактором паціфістського журналу „Нація” Г.Мессінгемом, який підтримав опозиційне ставлення поета до війни, та з британським філософом Б.Расселом. Останній допоміг З.Сесуну написати антивоєнну заяву, яку поет повинен був представити своєму фронтовому командирі, а Б.Рассел – зачитати в Палаті общин¹⁹.

Антивоєнна творчість та діяльність З.Сесуна принесла йому не лише популярність, але й загрозу воєнного трибуналу, оскільки він все ще залишався солдатом британської армії і його діяльність могла бути кваліфікована як зрада. Лише втручання іншого англійського поета Р.Грейвза (на чю творчість антивоєнна поезія та діяльність З.Сесуна мала значний вплив), який оголосив Сесуна психічно травмованим і таким, що не відповідає за власні дії, врятувало останнього від суду. Як наслідок, поета було оголошено неврастеніком і відправлено до воєнного госпіталю, де він продовжив свою творчу діяльність.

Поезія З.Сесуна, як і його громадська діяльність, наочно проілюструвала зміну позиції поета щодо війни 1914-1918 року, а тому є цінним джерелом для вивчення спричинених нею світоглядних змін в учасників війни – фронтовиків. Кардинальна зміна в оцінці війни, відображена у творчості поета, була викликана власним воєнним досвідом та нерозумінням фронтових реалій мирним населенням. Творчість З.Сесуна образно відображає будні солдат, їхнє ставлення до дій генерального штабу тощо.

Поезія ще одного учасника війни – Вілфріда Оуена – вирізняється своєю глибиною, адже те, до чого З.Сесун прийшов через власний військовий досвід (війна як страждання і лихо), В.Оуен зрозумів значно раніше. Свідченням цього став його вірш „1914”, в якому поет охарактеризував війну як прихід „світової зими”, що „вбиває все живе”. Війна для нього не що інше, як страшний „зрадницький торнадо, з центром у Берліні”, який принесе „голод думки та почуттів”²⁰.

Знайомство з війною розпочалося у вересні 1914 року відвіданням військового госпіталю, в якому він побачив, як пораненим роблять операції без анестезії. Побачене ще більше зміцнило негативне ставлення Оуена до війни. Така його позиція докорінно відрізнялася від того неадекватного ставлення до війни переважної більшості населення країни, яке було охоплене масовим військовим психозом. В таких умовах навіть В.Оуен з його пацифістськими ідеалами не зміг витримати психологічного тиску і, після довгих вагань, у 1915 році став добровольцем.

З самого початку свого перебування на фронті В.Оуен спромігся побачити все найгірше, що принесла війна (на відміну від багатьох інших, чия позиція відображена у ранній творчості З.Сесуна). У своїх листах до матері поет розповів про події на фронті, про свої відчуття, викликані багатостороннім впливом війни на навколишню природу та людей:

„Три чверті наших солдат загинуло... Я щасливо уник кулі з наших гвинтівок, що знаходилися позаду мене...”²¹.

„Пейзажі, що викликають огиду, мерзотні шуми, брутальна мова і нічого, крім бруду..., все неприродне, розбите, підірване; спотворені мертві, чий непоховані тіла знаходяться біля окопів цілими днями, цілими ночами; це найгірше місце на землі”²².

У вищезгаданих листах поет описав битву під Соммою, яка також стала темою для його поеми „Вартовий”, написаній через півтора роки після битви.

У березні 1917 року В.Оуен був контужений; він також страждав від неврастенії, через що він був відправлений на лікування у Великобританію. У військовому госпіталі Крейглокхарт, що знаходився біля м.Единбург, В.Оуен познайомився з З.Сесуном. Це знайомство мало ряд позитивних наслідків для

Оуена. Перш за все, Сесун переконав його в тому, що він обдарований і може написати серйозні літературні твори, а також познайомив його з відомими англійськими поетами та письменниками (зокрема, Г.Уелсом, Р.Грейвзом), які могли допомогти молодому поету друкуватися. З.Сесун також познайомив Олена з А.Барбюсом, французьким письменником, автором роману „Вогонь”, у якого молодий поет запозичив деякі образи для своїх творів.

Під впливом творчості З.Сесуна та завдяки його підтримці В.Оуен написав такі вірші, як „Наступна війна”, „Гімн приреченої молоді”, „Покалічений” та інші.

Незважаючи на допомогу та сприяння З.Сесуна, а також на реальну можливість залишитися в тилу, В.Оуен вирішив повернутися на фронт. У листі до матері він так обгрунтував своє рішення: „Це [жахи війни – Н.Н.-Ю.] ніколи не буде намальовано, жоден актор не покаже цього на сцені. Для того, щоб описати це, я переконаний, я повинен повернутися [на фронт – Н.Н.-Ю.]...”²³.

Повернення на фронт В.Оуена відбулося восени 1917 року. У цей час він написав такі вірші: „Шоу”, „Дослідник” та „Дивна зустріч”. Яскравим зразком його антивоєнної позиції став вірш „Проводи”, також написаний у цей час. Через рік після повернення на фронт В.Оуен загинув. Перед цим він був нагороджений Воєнним хрестом. Ці місяці другого перебування В.Оуена на фронті були найбільш плідними для його творчості. Завдяки підтримці нових друзів-літераторів, а також дякуючи легкості покладених на нього обов’язків (більшу частину часу він служив мажордомом офіцерського готелю за лінією фронту), Оуен зміг виразити власне, поетичне бачення війни, суть якого полягала в тому, що „Англія ... втекла до Франції”, кращі сини першої воюють на французькій землі в жахливих умовах і гинуть сотнями. І зрозуміти їх може лише той, хто побував на фронті.

В.Оуен був одним із перших поетів, які одразу зрозуміли, що війна призведе лише до негативних наслідків у духовному житті англійського суспільства. Його творчість стала справжнім віддзеркаленням руйнівного впливу війни на психологічний стан та духовність західних європейців від самого моменту її розв’язання.

Водночас поет зумів відчутти і передати ті незначні позитивні психологічні зміни, що відбулися в ході війни з фронтовиками. Так, у своїх поезіях В.Оуен відобразив почуття особливої солдатської дружби, що виникло під час Першої світової війни і сприяло появі „фронтового братства”, яке об’єднало всіх фронтовиків, зникнення ідеалізму і розчарування та депресію, які охопили вояків після 1916 року, зневіру у подальший поступ людської цивілізації, тугу за „втраченими” роками життя та традиційними моральними цінностями. Втрата позитивного ставлення до життя, спричинена війною, сформує, на думку поета, похмурий світогляд та світосприйняття серед учасників війни, що відіб’ється і на світогляді наступних поколінь:

„Зараз люди йдуть до задоволення тим, що ми зіпсували,
Або незадоволення, до пролітої гарячої крові.
Вони будуть такими ж спритними, як тигри.

Ніхто не втратить свого становища, хоча нація перестане розвиватися”^{1*24}.

Творчість В.Оуена стала відображенням не лише власної позиції поета щодо війни та її руйнівної ролі в житті суспільства, але й віддзеркаленням того впливу, який війна мала на психологічний стан вояків, а, отже, творчим узагальненням цілого комплексу соціально-психологічних наслідків війни 1914-1918 років для цілого покоління західних європейців.

Про вплив війни на світогляд її учасників писали й інші поети. Так, наприклад, вже згадуваний вище Р.Грейвз спробував відобразити втрату довоєнної системи духовних цінностей у своєму вірші „Гроші старого сержанта”.

Таким чином, можна зробити висновок, що творча інтелігенція, зокрема, поети, досить тонко відчували зміни, які принесла світова війна у суспільне життя європейської цивілізації. Духовний злам та кардинальні світоглядні зміни, спричинені Першою світовою війною, знайшли своє відображення у листах і, особливо, віршах та поемах ряду англійських поетів, зокрема, Р.Брука, З.Сесуна, В.Оуена, Р.Грейвза.

* переклад з англ. – Н.Н.-Ю.

Творчий спадок англійських поетів воєнного часу може, отже, слугувати джерелом для аналізу впливу війни на літературу та відображення в останній соціально-психологічних наслідків війни 1914-1918 років для фронтовиків.

Примітки:

Цит. за: Джонсон П. Современность. Мир с двадцатых по девяностые годы / П.Джонсон. – В 2-х т. – М.: Анупис, 1995. – Т.1. – С.28-29.

² Див.: Lösching M. Themes of the First World War Literature / M. Lösching // Intimate Enemies: English and German Literary Reaction to the Great War 1914-1918 / ed. by Stangel F., Lösching M. – Heidelberg: Universitätsverlag C.Winter, 1993. – P.25-37; Schultze B. Fiction and Truth: Politics and War Novel / B. Schultze // Intimate Enemies: English and German Literary Reaction to the Great War 1914-1918 / ed. by Stangel F., Lösching M. – Heidelberg: Universitätsverlag C.Winter, 1993. – P.486-502.

³ Stalworthy J. Poets of the First World War / J.Stalworthy. – Oxford: Oxford University Press, 1974. – 31 p.; Knight W. Rupert Brooke / W.Knight // Promise of Greatness: The War of 1914-1918. – New York: The John Day Company, 1968. – P.486-502.

⁴ Blunden E. Overtones of War: Poems of the First World War / E.Blunden. – Trowbridge: Redwood Books Ltd, 1996. – 232 p.

⁵ Война и общество в XX веке: в 3 кн. – Книга 1. Война и общество накануне и в период Первой мировой войны / науч. рук. В.А.Золотарёв; отв. ред. С.В.Листиков. – М.: Наука, 2008. – 611 с.

⁶ Сыч А.И. К вопросу о последствиях первой мировой войны / А.И.Сыч // Первая мировая война: Страницы истории. – Черновцы, 1994. – С.175-195.

⁷ Сич О.І. На зламі двох епох (до питання про зміни в суспільній свідомості після Першої світової війни) / О.І.Сич // Науковий вісник ЧДУ: Вип.73-74. Історія. – Чернівці: Рута, 2000. – С.242-254.

⁸ Война и общество в XX веке... - С.269.

⁹ Цит. за: Wohl R. The Generation of 1914 / R.Wohl. – London: Weidenfeld and Nicolson, 1980. – P.88.

¹⁰ Цит. за: Wohl R. Op. cit. – P.89.

¹¹ Цит. за: Ibid.

¹² Цит. за: Ibid.

¹³ Цит. за: Ibid.

¹⁴ Цит. за: Stalworthy J. Op. cit. – P.2.

¹⁵ Цит. за: Stalworthy J. Op. cit. – P.7.

¹⁶ Цит. за: Wohl R. Op. cit. – P.98.

¹⁷ Цит. за: Wohl R. Op. cit. – P.98-99.

¹⁸ Wiener M., Ruff J., Wheeler W. Discovering the Western Past: A Look at the Evidence / M.Wiener, J.Ruff, W.Wheeler. – Vol.II: Since 1650. – Boston: Houghton Mifflin Company, 1989. – P.264.

¹⁹ Wohl R. Op. cit. – P.99.

²⁰ Цит. за: Wohl R. Op. cit. – P.101.

²¹ Цит. за: Stalworthy J. Op. cit. – P.13-15.

²² Цит. за: Wohl R. Op. cit. – P.102.

²³ Цит. за: Wohl R. Op. cit. – P.103.

²⁴ Цит. за: Wohl R. Op. cit. – P.104.

Nataliya Nechayeva-Yuriychuk

World War I in the Poetry of Britain Warrior Poets

In this article the author analyzes the influence of the First World War on poetry of Britain warrior poets – R.Brook, Z.Sessun, W.Owen. The author examined the relationship between the 1914-1918 events and poetry, determines the influence of the war on veterans consciousness through the fiction.

Key words: *First World War, poets, poetry, historical source, social consciousness, social-psychological consequences of the war.*

Надійшла до редакції 10.04.2011.